

Buitenplaats Backershagen

De vele gezichten van Backershagen

Wat begon als een eenvoudige hofstede groeide onder de leiding van gedreven en vermogende eigenaren uit tot een langgerekte buitenplaats met een uitzonderlijk park. Uiteindelijk viel het buiten weer uiteen. Tegenwoordig is Backershagen een unieke schakel in een zone van Wassenaarse landgoederen.

Als een lint lagen ze langs een doorlopend voetpad, dat evenwijdig aan de Rijksstraatweg liep: vier hofsteden of boerderijen, waarmee in de late middeleeuwen het verhaal van Backershagen begint. Meest zuidelijk lag boerderij de Persijns woning, ongeveer op de plek van wat nu het voorplein van villa Wiltzangk is. Daarnaast stond de Capoenswoning. Van de noordelijke, vierde hofstede weten we niet zo veel, behalve dat hij waarschijnlijk heel oud was (tenminste uit 1359).

De basis van Backershagen vormt de derde hofstede. In 1681 koopt het Amsterdamse echtpaar Joan van Wassenaar en Elisabeth de Moor de hofstede. Joan overlijdt nog datzelfde jaar. Zijn weduwe bouwt vermoedelijk een herenkamer aan de boerderij. Herenkamers waren speciale vertrekken in een verpachte boerderij, die dienden als (zomer)verblijf voor de verpachter.

CORNELIS BACKER EN MARIA CLARA VAN DER HAGEN IN 1725, FRANS VAN MIERIS

Backer en Van der Hagen

In 1723 erven de kleinkinderen van Elisabeth de Wassenaarse bezittingen. Een van hen, Maria Clara van der Hagen, trouwt in hetzelfde jaar met Cornelis Backer. Zij kopen de andere erfenamen uit en maken van de hofstede een buitenplaats. Die noemen ze naar hun achternamen: Backershagen.

Het echtpaar maakt flink werk van hun onderkomen. Ze kopen het grondgebied van de vierde hofstede en bouwen de herenkamer uit tot een volledig buitenhuis om er op stand te kunnen wonen. Er komt een uitgebreide collectie vogels, vissen en herten. De dierenverzorger heeft er kennelijk een dagtaak aan en krijgt een eigen dienstwoning. Achter het huis blijft de boerderij in gebruik, zodat er altijd verse groente, zuivel en vlees voorhanden is. Later gaat Cornelis, geheel volgens de mode, ananassen kweken; overigens met matig succes.

Cornelis spreidt in de jaren die volgen de nodige expansiedrift ten toon. Hij is een eigengereid heerschap en heeft het niet zelden met anderen aan de stok. Zo krijgt hij bijvoorbeeld ruzie met buurman Jacob aan de zuidzijde als hij op eigen initiatief een sloot graaft op de erfscheiding. Uiteindelijk lijkt vooral Jacob in te binden: Cornelis mag zijn sloot houden en zelfs naar de Zijlwatering doortrekken.

Vinkenbaan

Vinkenvangen was in de achttiende eeuw erg populair op buitenplaatsen langs de Hollandse kust. In Wassenaar had de helft van de buitens een vinkenbaan. Zo ook de familie Backer. Een vinkenbaan bestond uit een open grasbaan met daaromheen een hakhoutbosje. Vinken en ook andere zangvogels werden tijdens de vogeltrek in het najaar gelokt. Vanuit het vinkenhuis kon men vervolgens netten dichttrekken. De vogels werden als exclusief gerecht gegeten in

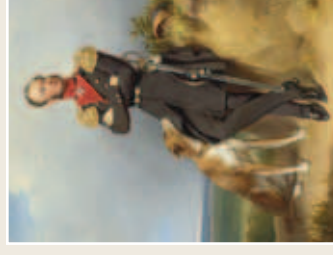

pasteien; daarnaast was vinkenvangen vooral een sociale en sportieve bezigheid.

Het buiten breidt uit

Maria Clara en Cornelis blijven lang kinderloos. Na twintig jaar huwelijk wordt in 1744 eindelijk zoon Willem Jan geboren; twee jaar later volgt dochter Clara Elisabeth. De kinderen zijn nog klein als Cornelis als bestuurder van Amsterdam wordt ontslagen. Hij besluit op 55-jarige leeftijd op Backershagen te gaan rentenieren. Het boerderij-buiten moet op zich een fijne plek zijn geweest om op te groeien, maar Cornelis' moeilijke karakter en constante aanwezigheid lijken de kinderen geen goed te doen. Ze worstelen allebei met hun gezondheid en blijven ongehuwd thuis wonen.

Broer en zus kopen in 1772 de zuidelijk aangrenzende Persijnshofstede en grond van de Capoenwoning aan. Backershagen verdriedubbelt hiermee in oppervlak. Nadat in 1775 haar vader en broer kort na elkaar overlijden, doet Clara Elisabeth nieuwe aankopen. Zij breidt Backershagen uit over de Zijlwatering heen met De drie Papegaaien, een boerderij met landerijen tot aan de Schouwweg. Zij overlijdt in 1818.

Verweven met de prins
Eigenlijk wilde Jhr. mr. Jan de la Bassecour Caan de buitenplaats Zorgvliet in Den Haag aankopen. Als blijkt dat ook de prins van Oranje (later koning Willem II) belangstelling heeft voor dit buiten, ziet Jan er in ruil voor 6.000 gulden vanaf. In 1837 koopt hij Backershagen. Een jaar later koopt de broer van de prins van Oranje – prins Frederik der Nederlanden – buitenplaats De Paauw. Jan krijgt daarmee een buurman van koninklijke bloede, die in 1844 Backershagen overneemt van Jans' weduwe.

Er is geen familiedid geïnteresseerd in Backershagen en verkoop volgt. In 1837 komt het huis in bezit van de familie De la Bassecour Caan-van der Heim. Die verbouwt het hoofdhuis en gaat er in 1838 wonen.

In prinselijke handen

Na het overlijden van Jan Caan in 1844 verkoopt zijn weduwe Backershagen aan buurman prins Frederik der Nederlanden. Die is stap voor stap zijn grondbezit in Wassenaar flink aan het uitbreiden. Hij geeft het hoofdhuis van Backershagen een nieuwe entree. De voorzijde krijgt een statige aanblik, de achterzijde met de oude boerderij blijft ongemoeid en een beetje rommelig. De prins woont zelf op De Paauw en gebruikt Backershagen als gastenverblijf. Tijdens een verbouwing van De Paauw, verblijft hij er in de zomer van 1858 zelf met zijn gezin. Na zijn overlijden in 1881 erf zijn nog enig levende kind Marie de Wassenaarse bezittingen. Ze onderhoudt de buitens, maar de periodes van leegstand nemen toe.

DE NIEUWE ENTREE UIT 1857 VAN FREDERIK, FOTO OMSTREEKS 1933

Van buitenplaats naar villa's

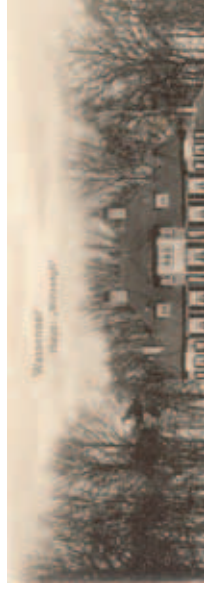
Na het overlijden van prinses Marie in 1910 valt Backershagen uiteen in zes forse kavels. In de open ruimten in het oude park worden villa's gebouwd als eigentijdse eilandjes in een historisch park. Helemaal in het noorden, tussen het huis Backershagen en De Paauw, ligt Beukhaghe. De witte villa uit 1913 heeft de bijnaam "Het huis met het blauwe dak".

De Hartenkamp, voorbij het huis Backershagen, krijgt nooit een echt hoofdhuis. Een dubbele arbeiderswoning, garage annex koetshuis en twee moestuinen bij de huidige vijver komen er wel, net als een toegangshek met tuinmanswoning aan de Rijksstraatweg.

Kort na elkaar zijn vanaf 1912 de villa's Meyland en Wiltzang in Engelse landhuisstijl gebouwd door Frits Weise en zijn familie. Het ontwerp van de tuinen is van de destijds toonaangevende tuinarchitect Dirk Tersteeg. Tersteeg combineert twee stijlen: dichtbij de villa een geometrische stijl met een duidelijke middenas; en daaromheen een meer landschappelijke stijl. Meyland ligt op de weiden aan de rand van de oude parkzone. Mogelijk komt daar de naam Meyland vandaan: (hooi)weiden. Deze villa is tegenwoordig residentie van de ambassadeur van India, terwijl Wiltzang dat voor Iran is.

PRENTBRIEFKAART MEYLAND, OMSTREEKS 1932

De zesde villa, Ivicke, ligt aan de andere zijde van de Rust en Vreugdlaan. Het landhuis is een vrij getrouwe kopie van het 'Eremitageslottet', dat ten noorden van Kopenhagen ligt. Rond het huis ligt een meer formele tuin, terwijl eromheen de oude 18de-eeuwse parkeanleg van Backershagen behouden is.

En hoe ging het verder met Backershagen?

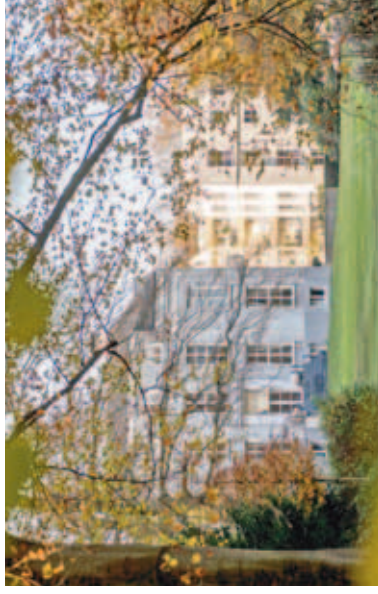
Backershagen komt in 1910 in handen van Allart Swart. Die verbouwt het huis en laat het weideperceel aan de achterzijde als park inrichten. Er komt een nieuwe entree naar de dan net aangelegde Backershagenlaan. De zuidelijke weide wordt later verkocht; in 1937 komt hier het Rijnlands Lyceum. In 1974 brandt het oude hoofdhuis af. Pas halverwege de jaren tachtig wordt het herbouwd met aan weerszijden een appartementencomplex.

In de zone van landgoederen

In 1955 koopt de gemeente Wassenaar het park Hartenkamp en delen van Beukhaghe, Backershagen en Wiltzangk. Samen met delen van De Paauw, Rust en Vreugd en Wittenburg wordt het park in 1961 opengesteld als de Wassenaarse Landgoederenzone. Zo ontstaat één groot, aaneengesloten recreatief gebied.

PRENTPRENTBRIEFKAART HUIZE WILTZANGK, CIRCA 1920

BACKERSHAGEN MET APPARTEMENTENCOMPLEX IN 2018

- A. Ingang Paauwlaan
- B. Ingang Rijksstraatweg
- C. Ingang Rust en Vreugdlaan
- D. Ingang Rust en Vreugdlaan
- E. Ingang Rust en Vreugdlaan
- F. Ingang Backershagenlaan, naar parkeerplaats (P)

BACKERSHAGEN

1. Toegangshek aan de Pauwlaan
2. Twee stokoude lindes
3. Het Zocherpark
4. De oude hoofdentree
5. Hertenhuisje
6. Wentzelbrug
7. Ijsbaan
8. Hermitage
9. Keermuur
10. Koepelduin met theekoepel

- I Hoofdhuis Backershagen, omstreeks 1730, herbouwt omstreeks 1985
- II Villa Meyland
- III Villa Wiltzang
- IV Villa Beukhaghe (Het huis met het blauwe dak)

- Wandelroute
- Overige wandelpaden

INFORMATIE

PARK

Park Backershagen is opgesteld tussen zonsopgang en zonsondergang. U kunt wandelen over de paden. Voor fietsers is er de landgoederenroute en voor ruiters is er een gemarkeerde ruiterroute. Honden zijn welkom op de aangewezen loslooplocaties of daarbuiten aan de lijn. Gemotoriseerde voertuigen zijn niet toegestaan. In heel Wassenaar, dus ook in het park Backershagen, geldt een opruiplicht.

De gemeente voert herstelwerkzaamheden en onderhoud uit aan het park tot 2021. Dit onderhoud is nodig om de historische structuren beter zichtbaar en beleefbaar te maken en het park 'gezond' te houden.

Deze uitgave is een initiatief van de gemeente Wassenaar en mede tot stand gekomen met steun van de erfgoedlijn Landgoederenzone en de provincie Zuid-Holland.

Gemeente Wassenaar

COLOFON

© 2022 Gemeente Wassenaar

Tekstredactie: Communicatiebureau de Lynx, Wageningen
Concept & vormgeving: DeLeeuwOntwerper(s), Den Haag
Afbeldingen o.a.: Arnout J.M. Weynman, Carla Scheffer, Gemeentearchief Wassenaar, Korneel Aschman, Michel Mees, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Rijksmuseum Amsterdam, Roel van Norel, Stichting Backer Amsterdam.

provincie **HOLLAND**
ZUID

Wandelpark Backershagen

Sfeervol park in Wassenaar

De bewoners hebben ieder hun eigen stempel gedrukt op het park van Backershagen: zoveel mensen, zoveel smaken en de mode veranderde natuurlijk met de tijd. Op Backershagen zijn de verschillende tijdslagen prachtig bewaard gebleven. Zet je zintuigen open en kom kijken, ruiken en proeven.

Eind zeventiende eeuw legt Elisabeth de Moor de basis. Direct ten noorden van het huis komt een geometrische tuin met strakke lijnen en rechte paden. Elisabeth laat ook twee vijvers maken waarop ze uitkijkt vanuit haar herenkamer. Begin achttiende eeuw nemen kleindochter Maria Clara en haar man Cornelis Backer het roer over. Zij laten de tuin van Elisabeth ongemoeid en gaan met de andere twaalf hectare aan de slag; het noordelijk deel van het park. Ook Maria Clara en Cornelis kiezen voor de geometrische stijl; er komt een grote oprijlaan met inrijhek aan de Rijksstraatweg. Het echtpaar legt ook het lindenbergje aan.

Vroege landschapsstijl doet intrede

In de tweede helft van de achttiende eeuw is het oppervlak van Backershagen flink naar het zuiden uitgebreid. De mode is veranderd. Willem Jan en Clara Elisabeth Backer leggen hier een park in de vroege landschapsstijl aan. Het aangelegde 'natuurlijke landschap' is het ideaal en rechte lijnen worden vloeiend. De deeltuinen blijven kleinschalig en besloten. Op Backershagen liggen verschillende oude duinkoppen waaraan broer en zus hun eigen draai geven. Zo ontstaat een gevarieerd boomrijk park met heuveltjes, kronkelende beekjes en slingerende paden. Elke deeltuin heeft een eigen thema, zoals een hertenkamp en hermitage (een kluizenaarswoning in een mosheuvel).

Ook nadat haar broer is overleden blijft Clara Elisabeth aandacht besteden aan het park. Letterlijk hoogtepunt is de aanleg van een opgehoogd duin met op de top een hoge theekoepel met een fantastisch uitzicht. Deze parkaanleg viel op. In 1784 wordt Backershagen genoemd als een bijzonder voorbeeld van de nieuwste tuinmode.

Park wordt meer open

Halverwege de negentiende eeuw is het de beurt aan de familie Caan. Zij vraagt J.D. Zocher jr. het deel van het park voor het huis te moderniseren naar de landschapsstijl – een stijl met meer openheid dan de vroege landschapsstijl. De rechte oprijlaan wordt vervangen door een slingerende toegangsdreef. Vanaf het inrijhek komt er een weids zicht naar het huis. Het middendeel bestaat uit een groot gazon met bloem- en heestergroepen. De familie Caan vergraaft ook de vijvers van Elisabeth de Moor tot één grote slingervijver. Het zuidelijke Backerpark behoudt zijn oude stijl en is duidelijk gescheiden van het nieuwe Zocherpark.

Intiem decor in parklandschap

Prins Frederik der Nederlanden veranderde niet veel aan Backershagen. Wel legde hij na 1850 vanuit De Paauw allerlei wegen aan om zijn buitenplaatsen met elkaar te verbinden. Een deel van deze rondgang, grotendeels naar ontwerp van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold, loopt als een fraai traag-slingerende parkdreef over Backershagen naar de boerderij De Drie Papegaaien en Groot Haesebroek.

KLEIN BACKERSHAGEN, 2018

DE THEEKOEPEL, OMSTREEKS 1957

WEIDS ZICHT OP BACKERSHAGEN ZOALS DAT ROND 1838 DOOR J.D. ZOCHER JR IS AANGELEGD. LITHO P.J. LUTGERS, OMSTREEKS 1855.

Petzold probeert ook via de gebouwde onderdelen meer eenheid te brengen tussen de verschillende parken. Zo zie je in de parken eenzelfde type opengewerkte balustrade van gele baksteen terug naar ontwerp van de eveneens Duitse architect H.H.A. Wentzel.

En zo rijgen de verschillende buitens van prins Frederik zich aaneen, waarbij Backershagen een romantisch decorstuk wordt in een groot uitgestrekt parklandschap. Na het overlijden van Frederik, verwildert vooral het Backerpark in de twintigste eeuw tot een algemeen parkbos. De sfeer van de buitenplaats is door de oude beplanting, het lichte verval en de koninklijke achtergrond nog romantischer en geheimzinniger dan in 1880. Bovendien blijft hierdoor het achttiende-eeuwse park heel gaaf bewaard en dat is vrij uniek.

TE ZIEN OP PARK BACKERSHAGEN

De nummers staan ook vermeld op de kaart op de achterzijde.

Het Noordelijk Parkbos

Hier richtte Cornelis Backer het park in de vroege landschapstijl in. Met uitzondering van het lindenbosje is de achttiende-eeuwse parkstructuur vervaagd, maar de besloten sfeer is er nog.

1. Toegangshek aan de Paauwlaan. Door het toegangshek van villa Beukhaghe loop je over de landgoederenroute (fietsroute) het park in. Het pad snijdt Beukhaghe in tweeën: direct aan je rechterhand staat het vroegere dienstgebouw met zijn rood-witte luiken; links ligt huis Beukhaghe verscholen tussen het groen.

2. Twee stokoude linden. Waar het openbare park breder wordt, staan aan je linkerhand twee linden die Maria Clara en Cornelis plantten. Bijna driehonderd jaar oud, maar het tweetal staat nog steeds trots overeind. Rond hun voeten en op hun kruin schieten onvermoebaar de jonge twijgen omhoog. De goudvisvijver is in ere hersteld en er loopt een wandelpad omheen. In de winter geeft het groen en rood van hulst het bosje kleur.

Het Voorpark

Het bos wijkt; aan je voeten ligt het Zocherpark. Dit deel van het park werd rond 1840 aangelegd in de landschapsstijl. Als je een stukje rechtdoor loopt, duikt rechts het nieuwe huis Backershagen op.

3. Het Zocherpark. Hier tekende Zocher een open park volgens de laatste mode en creëerde een prachtige zichtlijn vanaf het huis naar het toegangshek. Daarbij horen de grote, solitaire beuken, die in bizarre vormen zijn uitgegroeid. De oudste bomen stammen waarschijnlijk uit 1840.

4. De oude hoofdentree. In 1728 mag Cornelis Backer van het Hoogheemraadschap Rijnland een dam met nieuw smeedijzeren hek plaatsen. Er staan nog steeds twee witte kanonslopen, die als schamppaal dienen.

In 1854 is de oude dienstwoning verfraaid door Wentzel. De dienstwoning is in de jaren '70 verbouwd tot villa: Klein Backershagen.

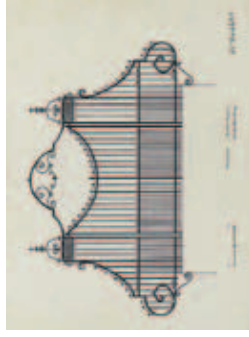
Ezelswei

Tussen het Zocherpark en de Hartenkamp ligt de Ezelswei, een rechthoekig perceel uit ongeveer 1775. Dochter Clara Elisabeth Bakker hield een ezelin, waarschijnlijk op deze plek. Destijds vonden men het drinken van ezelinnenmelk gezond. Het was een vrij exclusief drankje.

5. Hertenhuisje. Het kleine witte poppenhuisje met zijn rode luiken geeft een knusse aanblik. Het hertenhuisje staat op de rand van wat vroeger het hertenkamp was. Het is eind achttiende eeuw gebouwd door de familie Backer. Wentzel verbouwde het voor prins Frederik tot speelhuisje voor zijn dochter Marie. Sinds 1960 is het in gebruik als woonhuis.

Frederiks Parkenroute

Met de aanleg van diverse paden wilde prins Frederik zijn bezittingen verbinden. Het padenstelsel is een van de weinige elementen op Backershagen waarin we de hand van Petzold kunnen herkennen. Via deze weg loop je eerst door het Backerpark, met de besloten vroege landschapsstijl uit de achttiende eeuw. Na de vaarsloot kom je in het Petzoldpark – in de late landschapsstijl.

DIENTSWONING IN 1904 (LINKS), KLEIN BACKERSHAGEN IN 2018 (RECHTS)

HERTENHUISJE, OMSSTREEKS 1860 EN IN 2018 >

* **Klokjes en zonnetjes.** Backershagen kent een enorme rijkdom aan stinsenplanten. Deze planten komen van oorsprong niet in Nederland voor maar werden als sierplant op landgoederen aangeplant.

Als het voorjaar nog ver weg lijkt, steken de sneeuwklompjes als eerste hun kopjes boven de grond. Niet veel later bedekt een dicht tapijt van witte bosanemoon het beukenbos. In mei hangt het voorjaar

letterlijk in de lucht als de lilletjes-vandalen gaan bloeien: de witte trossen ruiken heerlijk zoet.

Later in het voorjaar verschijnt het geel op Backershagen. De bostulp spreidt zijn zes gele bloembladeren nonchalant uit als een ster. In de bosrand bloeien, als hoge, kleine zonnetjes, de voorjaarszonnebloemen uitbundig en vrolijk. De lente is echt begonnen!

Laatmiddeleeuwse vaarsloten lopen vanaf de Zijlwatering door het hele terrein, als de 'botten' van het park. Vervoer over water was vroeger belangrijker dan over de weg. Aan de slootstructuur kun je nog enigszins de ontginningsgeschiedenis vanuit vier boerderijen herkennen.

6. Wentzelbrug. Architect Wentzel ontwierp deze brug over de vaarsloot. Qua stijl lijkt hij op de keermuur bij het Koepelduin. Oorspronkelijk was de brug ook voorzien van het kenmerkende maaswerk van ijsselsteentjes.

Petzoldpark en ijsbaan

Typisch voor de late landschapsstijl zie je hier een afwisseling tussen open en gesloten. Dit parkdeel werd rond 1860 door Petzold ingericht als parklandschap met grote bosgroepen in de weilanden.

7. Ijsbaan. In 1967 is een deel van de weiden uitgegraven tot een vijver waar je 's winters heerlijk kunt schaatsen. De vijver heeft de vorm van een acht met twee dichtbegroeide eilandjes in het midden. Met zijn brede rietkragen en begroeiing is het 's zomers een plek waar watervogels graag foerageren en nestelen.

Oostelijke parkbos

Het oostelijk parkbos – Backerpark – werd ingericht volgens de besloten vroege landschapsstijl. De oude duinruggen zijn nog herkenbaar: overal glooit het. Daardoorheen slingeren gegraven beekjes. Op de zandiger hellingen is het zand in de loop van vele jaren tussen de wortels van beuken weggespoeld – met lange tenen zoeken ze houvast tegen het verstrijken van de tijd.

8. Hermitage. Rechts duikt een sprookjesachtig, groen heuvellandschap op. Mos legt een zacht tapijt op ronde bergen. In de winter kijk je op de Hooge Koepel, totdat het ontlukende groen dit majestueuze bouwwerk weer aan het zicht onttrekt. Het mos is kwetsbaar; blijf op de paden.

Halverwege stuit je op een ruïnewand, de hermitage. Dit is een folly ('dwaasheid'), een bizar bouwwerk, neergezet om te verrassen of je aan het denken te zetten. Folly's werden vanaf de achttiende eeuw veel aangelegd op landgoederen. Dergelijke objecten zijn nu heel zeldzaam.

9. Keermuur. Tussen de hermitage en het koepelduin ligt een keermuur van architect Wentzel. Deze muur moet het koepelduin op zijn plaats houden. De balustrade is met fraai metselwerk opengewerkt, kenmerkend voor de landgoederen van prins Frederik.

10. Koepelduin. Bomen staan zwiingend in het heuvellandschap, hun dikke loof als een beschut dak boven je hoofd. Terwijl je wandelt door het groene, donkere dal, zie je aan het eind ineens een koepel oprijzen, hoog in het licht. De Hooge Koepel wordt nu particulier bewoond. In de achttiende eeuw was de koepel op koepelduin een bijzondere attractie. Binnen op de verdieping zit een geheim luik, waardoor je de uitgang niet meer ziet. En boven op de top van de koepel heb je een adembenemend uitzicht over de boomtoppen.

VERDER WANDELEN NAAR BUITENPLAATS DE PAAUW

Door het park lopen verscheidene LandGOEDwandelen routes. De wandelroutes op Park Backershagen sluiten aan op de wandelroutes op buitenplaatsen De Paauw en De Wittenburg.

